

U ZNAKU JUŽNIH SAZVEŽDJIA

(beleške o jednom trenutku makedonske poezije)

dileme oko uvođa

individualnosti

Govoriti o makedonskoj poeziji danas, pogotovo mladjoj, znači izložiti se bar dvostrukoj mogućnosti previda: zaustaviti u statični snimak klasifikacije jednu poeziju sa još uvek vidljivim tragovima prvog vrenja svakako je riskantno u odnosu na sutrašnji razvoj i modifikacije nepredvidljivih poetskih strujanja; izložiti impresije oslobodjene tiranije hronologije može vrlo često da znači i neosvetliti dovoljno uzajamne uticaje i determinantne tokove koji su prethodili tom razvoju, i još uvek ga uslovljavaju i pokreću. Izbeći obe opasnosti izgleda nemoguće. Ove beleške ipak imaju za cilj da daju sliku sadašnje mladje makedonske poezije sa razumljivim nedostacima koji se pravdaju time što je to ustvari samo slika jednog trenutka te poezije. I nepotpuna, samim tim, ali zato ne i konačna.

Ipak, i pored sve proizvoljne promenljivosti trenutka, moguće je uočiti i čvršće konture tog razvoja. Jer makedonska poezija danas, čiji svakako puniji i originalniji deo predstavlja njeno mladje krilo, i pored neprekidnih uzajamnih uticaja i prožimanja koja traju u vremenu i prostoru, već nagoveštava, baš uz pomoć tog svog mladjeg krila, samonikle i samostalne korene svog poetskog rasta.

počeci i prethodnici

Diskontinuirana tradicija nije mogla da pruži potpune ove poeziji. Nosioci njene poetske reči iz generacija o kojima je reč, više su našli povezanost sa prošlošću svoje zemlje preko osećanja zajedničke klime i zajedničkog tla sa događajima i predanjima od iskonska, mnogo manje preko sporadičnih pisanih tekstova.

Uostalom, pre toga je bilo potrebno savladati navike i opšta mesta jedne poezije u čijim su se naivnim i obezličnim pejzažima, rimovalje lepota i divota, a čiji su recidivi trajali (i još ponekad traju) do naših dana. Nešto je pre toga u tome pogledu učinila prethodna, srednja generacija; sadašnja mlada generacija se u neku ruku nastavlja na nju, ili, bolje reći, na njena najbolja ostvarenja; na tumultuozni triptih diluvijalnih „Kiša“ Mateje Matevskog, na oporo i prkosno osećanje istorije u „Samuilu“ Ante Popovskog, na petrificirane arhaike iz leksike narodnih umotvorina ponovno oživljene u pesmama Ganeta Todorovskog.

Izlazeci iz idiličnih pejzaža u kojima je gospodarila jesenja melanholija i sentimentalna razneženost, makedonska je poezija, u liku svojih najmladjih predstavnik, potražila nova podneblja, njeni predstavnici nove pejzaže. Prelazeći na tu najmladju generaciju nepravedno bi bilo preskočiti dvojicu još svakako mladih ali ne i najmladjih pesnika koji stoje na prelazu između onoga što se spominje kao srednja generacija i generacije najmladjih čija je poezija u jednom trenutku otvarala vrata novim strujanjima: Aleksandra Hristovskog sa rustikalnom mistikom u njegovom oporom i čvornovatom, skoro epskom kazivanju i Zorana M. Jovanovića sa ornamentalnom metafrikom u njegovom eteričnom snu punom leptira i riba nad jednim drugim morem.

To su možda i jedine polazne tačke koje su prethodile otiskivanju mladih u pronalaženje svoga poetskog zavičaja. Prihvatajući za vodiča zajedničku mitologiju leta, oni su u Makedoniji našli svoju zemlju jakih svetlosnih kontrasta i ekstatičnog podneblja.

To putovanje završilo se za Bogomila Džuzela u predvorju mitskog gde je stigao već punih džepova jednog remboovskog dara za unošenje humornog nereda među patinirane starine. Ima u njegovim pesmama nekog vedrog barbarstva, obogaćenog jednim rastkovskim, do robustnosti izdijakalim osećanjem svog tela. Nesvakidašnje osećanje istorije je kao defetizirajućim katalizatorom prožeto praskavim gamenstvom duha, rušilačkim pomalo, mladalačkim u svakom slučaju.

Za Radovana Pavlovskog, još jednog između najzapaženijih mladjih pesnika, sadašnji cilj je nadjem u jednoj zemlji kolorističkih sudara i klimatskih ekstreme podignu... na stepen paroksisma. U tom pesničkom podneblju suše uvek imaju karakter infernalnih kataklizmi, a kiše su do robustnosti vitalno obnavljanje prirode. U kabalističkom ali istovremeno i veoma zografskom i kopaničarskom zoodijaku njegove poezije sve je u znaku Bika. Kroz njegove stihove promiču crveni šagalovski konji, zri izvanredno obilje flore; živi jedna letnja Makedonija, vidjena dečjim očima, između maja i septembra. Jedan od retkih koji gaje vezani stih je Jovan Pavlovski koji u svome svetu lake nesvesnice od nevinih omaški u vidnom polju pravi rečnik jedne nestabilne avgustovske kosmogonije, kamernog pomalo, i svedene ponekad na prozračna nagoveštenja.

Jovan Koteski sav je u slovenskoj nekoj tuzi i kantileni jutarnjeg polja; u najboljim svojim trenucima vezuje karike jednog svog južnog mita o nevesti i žetvarima, o vodonošama i Sekuli. Poneke njegove kratke pesme imaju naivnu draž obrednih pesama žetve.

Ne bi, svakako, trebalo propustiti i ogolele pejzaže Petra T. Boškovskog nad kojima i pored sve njihove realnosti detalja lebdeti jedna onirična zagonetka, ni pesme Petra Andrejevskog sa njegovim antropomorfiziranim prevodenjem elementarnih postojanja na jezik koji svojom lapidarnošću ulazi u oblast gatkii punu nekih starostavnih znamenja, kao ni Jovana Ivanjina koji je u svojim poslednjim pesmama odlutao u predačke slutnje nekih dalekih Mijaka, dijaka nekih grešnih koji su uz apokrifne i ikone zapisivali i svoj zemaljski bol pod zvezdama još i danas nepromenjenim.

zajednički imenitelji

To svakako nisu svi iz brojne i veoma plodne grupe mladih. Ali, imada brojni i raznovrsni oni imaju dosta zajedničkog između sebe: očigledno je njihovo zajedničko oduševljenje arhaičkom leksikom, Starim Zavetom, istorijom, folklorom, južnim podnebljem. Kada bismo pošli dalje u traganje za njihovim zajedničkim karakteristikama to bi svakako bila — u stilu — česta narativnost u oblikovanju pesama, jedna fa-

menče spirovska

kompozicija

bogomil džuzel

NEBO ZEMLJA I SUNCE

Dolazim ovde pozvan
ali potrebno zakasnjavam sa pojavom
sunca na nebu
sa pojavom svih predmeta oko mene
pa se svakog trenutka plašim
sa mrtvim i sahranjenim mojim oblicima
da se ne sudarim
Oh zar opet to sunce!
Zatvoricu zaklopiću
oči
duboko u sebi
završicu svoj sopstveni put u mesu
Ne mogu da podnosim
ni to krto telo zemlje
sastavljeno samo od glave i trupa
a bez vrata i pojasa
Bikovi u planinama umiru
zabadajući šuplje rogove u zemlju
pa zemlja sada nadolazi kao dahtavo dišanje
životinje koja se pari
Srušice me
Odlazim
sa licem zakopanim u ruke
da me ne ti prepoznali

NADŽIVLJAVANJA

Moje telo je već pođavno
prestalo da me zadovoljava
i sada lutam između stvari i sebe
niti u stvarima
niti u sebi
i uzaludno se kunem i zaklinjem
u prvi sretnuti predmet
da postojim
Medjutim ne prestajem
da dajem nepismene znake
paucima
većim i značajnijim
od besprostornosti moje lobanje
Dugo dugo ja ću još da te ponavljam
sve dok tvoje telo
ne postane reč
upornošću kojom
rukav postaje nošenjem ruka
a krug nartan na zidu oko

S makedonskog preveo Vlada UROŠEVIĆ

Bogomil DŽUZEL pripada najmladjoj generaciji makedonskih pesnika. Rodjen je 1939 g. Sada studira engleski na Filozofskom fakultetu u Skopju. Osim poezije piše i pripovetke. Za štampu ima spremjenu knjigu pripovedaka „Legende“. Prevodi sa engleskog i francuskog.

Vlada UROŠEVIĆ